

Észak-Amerikai Szabadkereskedelmi Egyezmény (NAFTA)

2015. július. 18.

MAGYAR NEMZETI BANK

Készítette:

Látta:

Jóváhagyta:

Tartalomjegyzék

Észak-Amerikai Szabadkereskedelmi Egyezmény (NAFTA)	3
Vezetői összefoglaló	3
1.1. Az USA államainak export és import partnerei	4
1.2. A NAFTA közgazdasági hatásai	5
1.3. A NAFTA amerikai munkaerő-piaci hatásai	6
1.4. A mexikói gazdaságra gyakorolt hatások.....	6
1.5. Kanada gazdaságára gyakorolt hatások.....	7
1.6. A NAFTA jövője	7

Észak-Amerikai Szabadkereskedelmi Egyezmény (NAFTA)

Az írás célja összefoglalni az Észak-Amerikai Szabadkereskedelmi Egyezmény tartalmát, gazdasági hatásait, erősségeit és gyengeségeit. Az elemzés nagymértékben támaszkodik a Council on Foreign Relations (CFR) nevű amerikai kutatóközpont 2014 februárjában készült tanulmányára.¹

Vezetői összefoglaló

Az Észak-Amerikai Szabadkereskedelmi Egyezmény (North American Free Trade Agreement, NAFTA) az Amerikai Egyesült Államok, Kanada és Mexikó között 1994. január 1-jén életbe lépett háromoldalú szabadkereskedelmi egyezmény, amelyet Bill Clinton elnöksége alatt kötöttek meg. A megállapodás feltételei alapján a résztvevő felek 2008. január 1-jéig fokozatosan építették le a vámokat. A vámhatárok lebontásának célja elsősorban a mezőgazdaság támogatása volt, de emellett érintette a textil- és autóipart is. A megegyezés tartalmaz szellemi tőke védelmére vonatkozó kitételeket is, illetve létrehozott vitarendezési mechanizmusokat is, bár több kritikus is szigorítana az intézkedéseken. A NAFTA érzékelhetően elősegítette az intraregionális kereskedelem fellendülését Kanada, Mexikó és az USA között, ám a kezdeti ígéretekkel ellentétben nem sikerült kellő számú új munkahelyet teremteni az egyezmény által, illetve az országok gazdasági integrációja sem mélyült el kellően. A kereskedelmi kapcsolatok jelentősen megerősödtek, az amerikai vállalatok teljes Észak-Amerikán átívelő ellátási láncokat hoztak létre, javítva globális versenyképességüket.²

1 <http://www.cfr.org/trade/naftas-economic-impact/p15790>

2 <http://www.brookings.edu/research/interactives/2013/metro-north-america>

Ezek a faktorok hozzájárulhattak az amerikai gazdaság erőteljes növekedéséhez, ugyanakkor megállapítható, hogy Kanada növekedett a legnagyobb, Mexikó a legkisebb mértékben. Közgazdászok által a mai napig vitatott kérdés a NAFTA közvetlen hatása a résztvevő országok gazdaságára nézve, ám a kritikusok és az egyezmény támogatói egyetértenek abban, hogy az módosításra szorul. A módosításra feltehetően nagyobb szabású kereskedelmi egyezmények - mint például a Csendes-óceáni Szövetség (Trans-Pacific Partnership - TPP) vagy Transzatlanti Kereskedelmi és Befektetési Szövetség (Transatlantic Trade and Investment Partnership/Transatlantic Free Trade Area – TTIP/TAFTA) – keretein belül kerülhet sor.

1.1. Az USA államainak export és import partnerei

Az Amerikai Statisztikai Hivatal legfrissebb adatai alapján készített térkép jól illusztrálja, hogy egyes amerikai államok melyik külföldi szereplővel kereskednek a legtöbbet.³

Az import tevékenység túlnyomó része Kínából és Kanadából származik:

Az amerikai termékek exportja főként Kanadába, illetve Mexikóba irányul:

³http://www.businessinsider.com/state-and-country-trade-maps-2015-7?utm_content=buffercb067&utm_medium=social&utm_source=facebook.com&utm_campaign=buffer

1.2. A NAFTA közgazdasági hatásai

Nehéz meghatározni, hogy a kereskedelmi egyezmény megvalósítása és a résztvevő országok gazdasági növekedése között van-e kapcsolat, számszerűsíteni annak közvetlen hatását pedig szinte lehetetlen. A regionális kereskedelmi forgalom az egyezmény megkötése utáni húsz év alatt jelentős mértékben emelkedett: a kereskedelem volumene 1993 és 2012 között 290 milliárd dollárról 1,1 trillió dollárra nőtt a régióban. A határon túli befektetések értéke és az országok közötti utazások száma is emelkedett: az USA Mexikóval és Kanadával többet kereskedik, mint Japánnal, Dél-Koreával, Brazíliával, Oroszországgal és Kínával együttesen.⁴ A növekedés nagyrészt az Egyesült Államok és Mexikó közötti kereskedelem volumenének emelkedésével magyarázható, 1993 és 2012 között az 1,7 milliárd dolláros amerikai kereskedelmi többlet 61,4 milliárd dolláros kereskedelmi hiánnyá módosult.⁵

A NAFTA megalkotóinak célja a gazdasági növekedés elősegítése volt a hazai verseny, illetve a külföldi és belföldi tőkebefektetések növelése által. A kereskedelmi egyezmény kritikusai főként az amerikai munkaerő-piacra gyakorolt negatív hatásokat szokták emlegetni attól tartva, hogy a megállapodás után az amerikai vállalatok kiszervezik termelésüket az alacsonyabb bérköltségű Mexikóba. Kereskedelmi szakértők szerint a szabadkereskedelmi egyezményeknek lehet hasonló jellegű negatív hatásuk rövidtávon, de hosszútávon azok megtérülnek.

A Kongresszusi Költségvetési Hivatal 2003-as NAFTA tanulmányának következtetései:

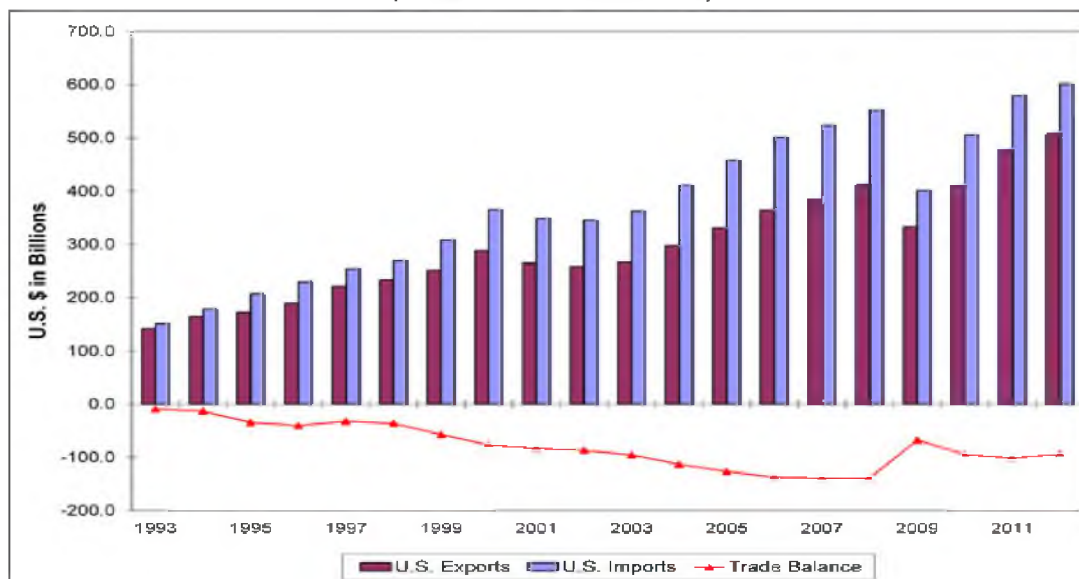
- Az Amerika és Mexikó közötti kereskedelem volumene már az egyezmény megkötése előtt növekedni kezdett, és az egyezménytől függetlenül tovább növekedett volna.
- A NAFTA közvetlen hatása az amerikai-mexikói kereskedelemre nézve elenyésző, csak úgy, mint az amerikai munkaerő-piacra gyakorolt hatása.
- Mindent egybe vetve a kereskedelmi egyezmény csak nagyon kis mértékben járult hozzá az amerikai gazdaság növekedéséhez.

Néhány tanulmány szerzőjének figyelmét azonban elkerüli az ellátási láncok NAFTA-nak köszönhető fejlődésének hatása. A résztvevő három ország vállalatai – főként az amerikai autógyártók, az elektronikai ipar vállalatai és a gépgyártók - sokat profitáltak gyártósoraik kibővítéséből. A termelési költségek csökkenése javította világszerte versenyképességüket, amire a kereskedelmi egyezmény vámcsökkentései nélkül nem lett volna lehetőség. Közgazdászok becslése szerint a Mexikóból érkező import 40, a Kanadából érkező import 25 százaléka amerikai eredetű termék, szemben a Kínából érkező importtal, amely termékeknek csupán 4 százaléka köthető az USA-hoz. **Az említett input-output kapcsolat figyelmen kívül hagyása után levont következtetés alábecsülheti az egyezményből származó kereskedelmi hasznot.**

4 <http://www.brookings.edu/blogs/brookings-now/posts/2013/11/chart-us-trade-canada-mexico-brics-japan-korea>

5 A kereskedelmi mérleg egy ország exportja és importja közötti különbséget mutatja meg. Ha egy ország többet importál, mint exportál, akkor azt kereskedelmi hiánynak nevezzük, fordított esetben kereskedelmi többletről beszélünk. A kereskedelmi többlet vagy hiány gazdaságra gyakorolt hatása az ország aktuális üzleti ciklusától függ. Növekedési ciklusban a kereskedelmi hiány előnyös, ugyanis a növekvő import hatására a hazai verseny erősödik és a belföldi árak alacsonyak maradnak. A kereskedelmi többlet recesszió idején segíti az ország gazdátát új munkahelyeket létrehozva és keresletet generálva a hazai termékek iránt.

U.S. Trade with NAFTA Partners: 1993-2012 (billions of nominal U.S. dollars)

Source: Compiled by CRS using trade data from the U.S. International Trade Commission's Interactive Tariff and Trade Data Web, at <http://dataweb.usitc.gov>.

Source: Congressional Research Service

1.3. A NAFTA amerikai munkaerő-piaci hatásai

A kereskedelmi egyezménynek az USA munkaerő-piacára gyakorolt hatása széles körben vitatott. Támogatói szerint a NAFTA pozitív hatást gyakorol a hazai bérekre, az amerikai exportvállalatok 15-20 százalékkal többet fizetnek munkavállalóiknak, mint azok a cégek, amelyek hazai termelésre specializálódtak. A CFR kutatóközpont senior munkatársa, Edward Alden szerint a magasabb bérek nem párosulnak növekvő termelékenységgel, az eltérő bérek rontanak a válság óta egyre nagyobb problémát jelentő jövedelmi egyenlőtlenségeken.⁶

Thea M. Lee, az AFL-CIO érdekvédelmi szervezet egyik vezetője úgy gondolja, a NAFTA miatt az amerikai munkások közötti verseny kiéleződött, miközben egyre kevesebb jog és védelem illeti meg őket. A Public Citizen balra hajló washingtoni non-profit fogyasztóvédelmi szervezet szerint a NAFTA legfőbb ígéretei nem valósultak meg 20 évvel az implementálása után sem.⁷

1.4. A mexikói gazdaságra gyakorolt hatások

A kereskedelmi egyezmény egyik magasztos és beteljesületlen ígérete szerint a megvalósítás után az amerikai és a mexikói egy főre jutó jövedelmek közötti különbség csökkenni fog. Ehhez képest az egy főre eső jövedelem Mexikóban évente átlagosan 1,2 százalékkal növekedett az elmúlt húsz évben, messze elmaradva a latin-amerikai térség olyan országaitól, mint Brazília, Chile, vagy Peru. A számításokkal ellentétben a NAFTA nem lassította le a mexikóiak bevándorlását az USA-ba, hanem pont ellenkezőleg, a megállapodás megkötése óta az Amerikában élő mexikóiak száma 1994 és 2013 között megduplázódott.⁸ Azon iparágak, amelyeket nem érint a megállapodás – mint például a telekommunikáció, a média és a közlekedés – lehetővé tették, hogy a mexikói lakosság körében jellemző jövedelemegyenlőtlenség tovább nőjön: a világ leggazdagabb embere, Carlos Slim is mexikói állampolgár.

6 <https://www.cfr.org/trade/alden-nafta-wrong-target-concerns-us-economy/p15621>

7 <https://www.citizen.org/documents/NAFTA-at-20.pdf>

8 <https://www.foreignaffairs.com/articles/canada/2013-12-06/naftas-mixed-record>

Sokan kritizálják az egyezménynek a mexikói mezőgazdasági ágazatra gyakorolt hatásait is. Az ellenzők szerint a megállapodás nagy csapást jelent az ágazatra nézve, mivel annak megkötése nyomán megnyílt a verseny a fejlett amerikai és a kevésbé fejlett mexikói termelők és állattenyésztők között.⁹ Az *Economist* cáfolja a NAFTA Mexikó mezőgazdaságára gyakorolt negatív hatásait: az élesebb verseny ellenére Mexikó mezőgazdasági exportja megtriplázódott a szerződés megkötése óta.¹⁰

Szakértők szerint a kereskedelem liberalizációja Mexikó és az Egyesült Államok között nem csak a mexikói üzleti érdekek érvényesítése miatt volt fontos. A NAFTA elfogadásának hatására a ruházati cikkek, az elektronikai cikkek, illetve az élelmiszerek árai jelentősen csökkentek, ellensúlyozva a lassú jövedelemnövekedést. Egy mexikói tanácsadó cég, a GEA¹¹ szerint az alapvető háztartási cikkek árai Mexikóban a NAFTA implementálása óta megfelelődték.

Mexikó kihasználta a NAFTA által nyújtott szellemi termékek előnyeit is: az ortodox gazdaságirányítási gyakorlatok bevezetése óta Mexikó gazdasága többé nem olyan sérülékeny, mint korábban. A kormány több korábbi protekcionista intézkedésével felhagyva hozzájárul ahhoz, hogy a kereskedett termékek árai közeledjenek egymáshoz a határ két oldalán, csökkentve a valutaválság kialakulásának kockázatát.¹²

1.5. Kanada gazdaságára gyakorolt hatások

A résztvevő országok közül feltehetően Kanada élvezi legtöbb gazdasági előnyét a NAFTA-nak. Kanada vált Amerika vezető exportőrévé, az amerikai és mexikói befektetések Kanadában megtriplázódtak, a kanadai munkaerő-piac 4,7 millió új munkahellyel bővült 1993 óta, a gyári munkások foglalkoztatottsága stabil a szabadkereskedelmi egyezmény megkötése óta annak ellenére, hogy a kanadai produktivitás az amerikaiaké 2012-ben csupán a 72 %-át érte el. A NAFTA megkötése óta Amerika és Kanada között a mezőgazdasági árucikkek kereskedelmi volumene megnövekedett. Kanada az USA vezető mezőgazdasági importőre, az Amerikából Kanadába érkező mezőgazdasági cikkek mértéke 1994 és 2003 között megduplázódott.

1.6. A NAFTA jövője

A 2008-as amerikai elnökválasztás során több demokrata politikus is a NAFTA munkaerő-piaci és környezetvédelmi standardjainak módosítása mellett kampányolt. Az egyezmény újratárgyalásának kérdése végül feledésbe merült és a 2012-es kampányban már egyáltalán nem szerepelt. A NAFTA mellett érvelő közgazdászok szerint a Trade Adjustment Assistance (TAA) program segíthet kompromisszumot találni a kereskedelem liberalizációjának támogatói és ellenzői között. A program segíthet a szerződés hosszú távú pozitív hatásai mellett jelentkező rövid távú, munkaerő-piacra gyakorolt negatív hatások kezelésében. A demokrataknak szeretnék kiterjeszteni a TAA programot, míg a republikánus politikusok törekednek felszámolni azt. A TAA részét képezi a gyári munkások bérének biztosítása, amely védelmet nyújt azon munkások számára, akik hosszú távú jövedelemkieséssel kell, hogy szembenézzenek.

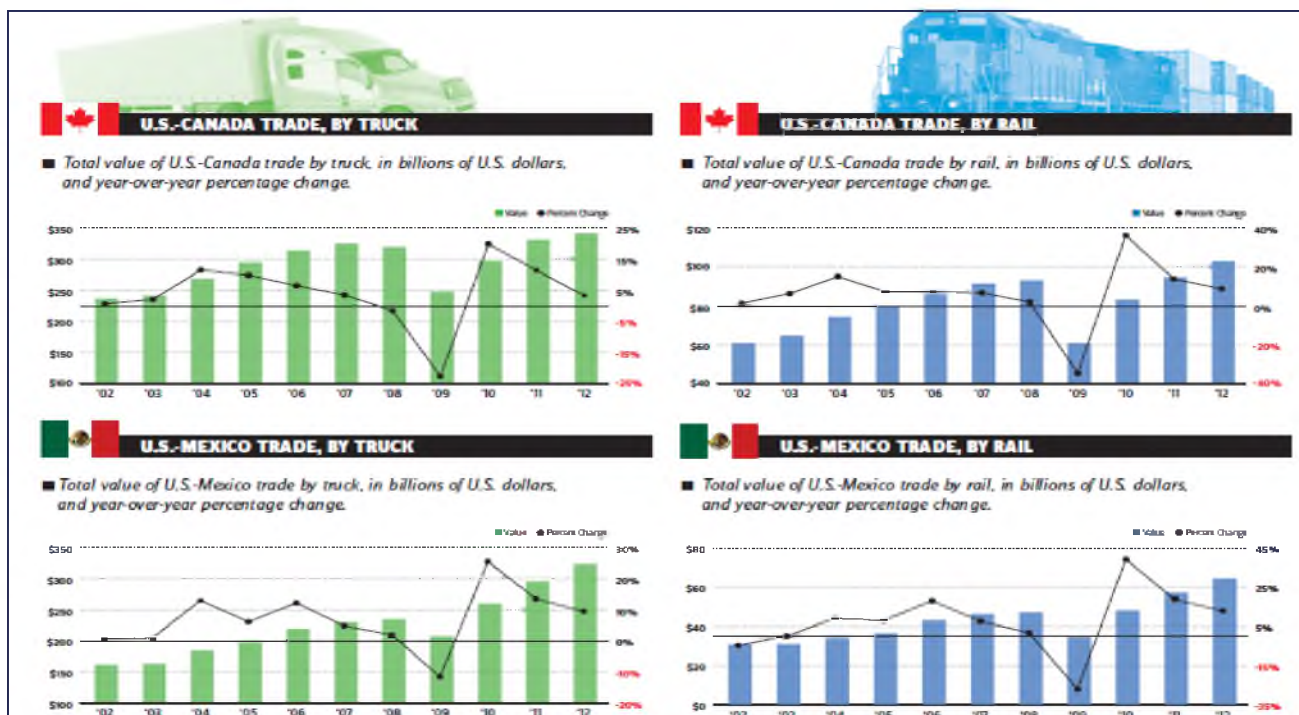
A Latin-Amerika specialista, Robert Pastor szerint 1993 és 2001 között az említett térségen belüli kereskedelem növekedése sokkal jelentősebb volt, mint az elmúlt években. A visszaeső növekedést a 9/11-i terrortámadás utáni szigorításoknak, az egyre nagyobb mértékű kínai exportnak és a három ország vezetői által „elkövetett” mulasztásnak tulajdonítja a közgazdász. Pastor szerint a mélyebb kereskedelmi és gazdasági integráció kölcsönösen előnyös lett volna mindhárom ország számára.

9 <http://www.cipamericas.org/archives/11475>

10 <http://www.economist.com/node/10566845>

11 http://structura.com.mx/en_gea/

12 <http://www.cfr.org/emerging-markets/currency-crises-emerging-markets/p31843>

A kereskedelmi liberalizáció kritikusai és támogatói egyaránt javasoltak olyan módosításokat, amelyek javítanák az észak-amerikai térségen belüli kereskedelmi és gazdasági kapcsolatokat. A Kongresszus 2013-as jelentése¹³ részletezi a javaslatokat, amelyek megerősítenék a hazai munkavállalók és a környezet védelmét célzó intézkedéseket, ösztönöznék a szabályozói szervek együttműködését, az infrastrukturális beruházásokat, illetve Észak-Amerika versenyképességét javító kutatási és fejlesztési tevékenységét.

Észak-Amerikának nem sikerült a NAFTA-n keresztül elmélyítenie intraregionális kereskedelmi kapcsolatait, a kereskedelmi egyezmények továbbra is megosztó, sokak által vitatott kérdésnek számítanak az Egyesült Államokban. A Csendes-óceáni Partnerség (TPP) egy olyan kilátásban lévő szabadkereskedelmi egyezmény - a résztvevő országok között szerepel az USA, Kanada és Mexikó is -, amelynek szabályrendszere túlmutathat a NAFTA-n és biztosíthatja azon reformokat, amelyekkel kapcsolatban a regionális tárgyalások nem vezettek eredményre. Amennyiben a TPP által javasolt kikötések a munkaerő-piacra, környezetvédelemre, szellemi termékekre vonatkozóan elfogadásra kerülnek, jelentős mértékben megreformálhatja a meglévő szabadkereskedelmi egyezményt a NAFTA közvetlen módosítása nélkül.

¹³ <https://www.fas.org/sgp/crs/row/R42965.pdf>